

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента, доцента
кафедри загальної і клінічної психології Волинського національного
університету імені Лесі Українки
Федотової Тетяни Володимирівни
на дисертаційне дослідження
Сімовоник Альони Ігорівни
«Взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі
спеціальності 053 Психологія галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки»

Рання дорослість – це період формування життєвої стратегії, яка базується на рефлексії та гармонізації власних здібностей, індивідуальних особливостей та амбіцій з вимогами суспільства. Ця стратегія ґрунтується як на фіксованих, бажаних життєвих позиціях, так й відображає рефлексію наявних можливостей людини. Оскільки мистецтво життя полягає не лише у врахуванні та реалізації власної індивідуальності, але й у тому, щоб індивідуальні можливості та досягнення служили основою для нового розвитку, відкриття нових здібностей і властивостей у власній особистості, то дослідження А. І. Сімовоник є актуальним.

Представлене дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Психологічні ресурси особистості в умовах викликів сьогодення» (номер державної реєстрації – 0123U102605).

Об'єктом дослідження виступив феномен самоусвідомлення особистості. Предметом – взаємозв'язок між самоусвідомленням та життєтворчістю особистості. Мета дослідження полягала в теоретичному визначенні та емпіричному дослідженні взаємозв'язку між самоставленням та життєтворчістю особистості в ранньому дорослому віці. Відповідно до поставленої мети визначено завдання, які знайшли своє вирішення в процесі теоретико-емпіричного дослідження з застосуванням релевантних методів і 10

методик. В процесі вирішення завдань і мети дослідження взяло участь 230 досліджуваних в віці ранньої дорослості.

Дисертація А. І. Сімовоник належно структурована і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків. В першому розділі надано теоретико-методологічний аналіз проблеми взаємозв'язку самоусвідомлення з життєтворчістю особистості. Представлено історико-психологічний генезис питань самоусвідомлення й життєтворчості особистості в рамках гуманітарної парадигми та сучасні дослідження з проблеми самоусвідомлення та з проблеми життєтворчості та їх значущості в період ранньої дорослості. А. І. Сімовоник зазначила, що життєтворчість і самоусвідомлення – це складні та багатогранні взаємопов'язані процеси, які взаємодоповнюють один одного та сприяють розвитку особистості та досягненню внутрішньої гармонії; саме самоусвідомлення ініціює процес життєтворчості особистості, а життєтворчість розвиває самоусвідомлення, сприяє більш глибокому розумінню себе та переходу навіть на більш високий рівень розвитку свідомості; ці процеси мають циклічний характер вони здатні повторюватись безліч раз на протязі життя особистості, сприяючи її розвитку й об'єктивації її творчого потенціалу.

У другому розділі представлено методи організації і умови проведення дослідження, загальні характеристики вибірки, обґрунтування обраних методик, модель самоусвідомлення. Процедури дослідження складалася з трьох етапів, на першому проводився аналіз наукової літератури з означеної проблематики, на другому створювалася модель «Коло самоусвідомлення і життєтворчості особистості», на третьому – проведено констатуючий експеримент, у межах якого здійснене емпіричне визначення рівнів самоусвідомлення юнаків та їхньої здатності до власної життєтворчості як в загальній групі, так і по групах юнаків з різними життєвими сценаріями: «Подолання» й «Сходження».

В третьому розділі проведено дослідження показників самоусвідомлення та здатності до життєтворчості в загальній вибірці

респондентів раннього дорослого віку, взаємозв'язків між основними показниками самоусвідомлення й життєтворчості особистості раннього дорослого віку, дослідження додаткових складових самоусвідомлення й життєтворчості особистості (сенсожиттєві орієнтації, авторський життєвий вибір, життєві сценарії та стійкість життєвого світу), дослідження показників самоусвідомлення та здатності до життєтворчості у осіб раннього дорослого віку з різними життєвими сценаріями, а також встановлено особливості взаємозв'язків між основними та додатковими параметрами самоусвідомлення та життєтворчості у осіб раннього дорослого віку з різними життєвими сценаріями.

Взагалі дисертаційна робота А. І. Сімовоник відзначається чіткістю і логічністю на всіх етапах її виконання: при викладенні змісту розділів дисертації та формулюванні її висновків, є належно структурованою.

Основні здобутки А. І. Сімовоник відображено у 7 публікаціях авторки, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях із психології, з них 3 статті – у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 4 публікації – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

До основних здобутків дисертантки, на мою думку, можна віднести наступні переваги дисертації:

- простежений взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості;
- побудовану та описану концептуальну модель взаємозв'язку між самоусвідомленням та життєтворчістю особистості – «Коло самоусвідомлення і життєтворчості особистості», де всі складові кола можна розглядати як взаємозалежні та взаємодіючі компоненти-процеси, які разом формують особистість та процес її розвитку;
- встановлені психологічні особливості самоусвідомлення і життєтворчості молоді з різними життєвими сценаріями, які дають авторці змогу стверджувати, що респонденти групи «Подолання»

потребують корекційно-розвивальної роботи, щодо покращення самооцінки та усвідомлення власних особистісних рис, таких як: самоставлення, самоприйняття, аутосимпатія, самоцікавість, самовпевненість, саморозуміння та, взагалі, уявлення про природу людини, що взагалі буде сприяти підвищенню життєтворчих можливостей юнаків даної групи;

- вивчення стійкості життєвого світу людини за діагностичним есе «Три дні мого життя, які...» , що складається з трьох типів цієї стійкості (стагнаційної, неконструктивної та конструктивної);
- проведений ґрунтовний й ретельний опис кореляційних зв'язків;
- узагальнення розбіжностей між групами, що зроблені на підставі факторного аналізу: «самоприйняття через підтримку, мотиваційні компоненти особистості, а також вольові компоненти та здатність до вольової саморегуляції (група подолання) та самореалізація, життя в теперішньому – тут і зараз та самовдосконалення при залежності від думки інших (група «Життєтворчість»).

Незважаючи на досягнення дисертанта в отриманні результатів дослідження, вважаю за необхідне вказати на низку зауважень, питань та побажань:

1. В роботі використовуються поняття життєтворчість, самоусвідомлення, самосвідомість. Додаткового роз'яснення потребує використовуються поняття самоусвідомлення й самосвідомість як синонімічні? Щодо поняття життєтворчості, то близькими до нього є поняття сценарії життєвого шляху й проектування життєвого шляху, чи розрізняєте ви поняття життєтворчість і проектування життя?

2. В дослідженні авторка використала для визначення несвідомого рівня *самоставлення* та характеристик особистості на рівні симптомокомплексів у респондентів раннього дорослого віку проективну методику «ТіГр», яка як зазначено на с.87 «надає підстави для визначення глибинного, проективно-архетипового рівня *самосприйняття* у юнаків, а в

кожному малюнку архетипічно закодована особистість його творця». Чи розрізняються поняття самоствалення і самосприйняття? І чи варто було б вивчення цінностей та інтересів молоді про яких зазначено на с. 46 «.. дослідження (самоусвідомлення) повинні включають в себе такі площини самоусвідомлення, які допомагають особистості зрозуміти свої цінності, інтереси та цілі».

3. Попри ґрунтовне дослідження, що було здійснено А. І. Сімовоник, чи був врахований вплив культурного сценарію на життєтворчість, що підкреслено в багатьох дослідженнях?

4. В роботі наявні огріхи та описки, наприклад на с.174 написано «Кореляційний аналіз показав, що існують статистично значущі відмінності між групами «Подолання» та «Життєтворчість» у виборі геометричних форм».

Проте науковий зміст, термінологія та стиль викладення результатів дослідження відповідає встановленим державним стандартам та вимогам.

Отже, незважаючи на зроблені побажання та зауваження, дисертаційна праця Сімовоник Альони Ігорівни «Взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості», є самостійною, завершеною працею, має наукову новизну, високий рівень аналізу досліджуваної проблеми та науково-теоретичних узагальнень, а послідовність емпіричного дослідження і викладеного матеріалу свідчать про високий науково-теоретичний рівень автора дисертаційної праці та наскрізне проникнення у досліджувану проблему.

Дисертаційна робота Сімовоник Альони Ігорівни «Взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора

філософії за спеціальністю 053 «Психологія» у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки».

Опонент

кандидат психологічних наук,

доцент, доцент кафедри загальної та клінічної психології

Волинського національного університету

імені Лесі Українки

Федотова Т.В.

